

પર્જન્ય

ધરાથી ગગન સુધી પોતી અંગે નો આસપાસ

સંપાદન : નવીન મેક્વાન
macwan4@gmail.com

કૃષિ ગતિવિધિ

આણંદમાં આજથી કૃષિ મહોત્સવનો પ્રારંભ

ગુજરાત સરકાર દ્વારા યોજનાર કૃષિ મહોત્સવ-૨૦૧૬ના બે દિવસના પ્રથમ મેગા ઉત્સવનું ઉદ્ઘાટન ૯મે, ૨૦૧૬ના રોજ આણંદ કૃષિ યુનિવર્સિટી ખાતે રાજ્યના મુખ્ય મંત્રી શ્રીમતી આનંદી બેન પટેલના વરદહસ્તે કરવામાં આવશે.

આ પ્રસંગે રાજ્યના કૃષિ મંત્રી બાબુભાઈ ભોખીરિયા, રાજ્યકક્ષાના મત્સ્યોધોગ, વન અને પર્યાવરણ મંત્રી, શ્રી. બચુભાઈ ખાબડ તથા રાજ્ય પ્રભારી મંત્રી અને રાજ્ય કક્ષાના મંત્રી અમ્મ અને નાગરિક પૂરવઠા, ગ્રાહકોની બાબતો છત્રસિંહ મોરી ઉપસ્થિત રહેશે.

આ મહોત્સવ દરમિયાન બે દિવસ માટે કૃષિ પ્રદર્શનનું આયોજન કરવામાં આવેલ છે. આ પ્રદર્શનમાં નીચે જણાવેલ

વિષયો પર વિવિધ સ્ટોલ રહેશે:

■ સજીવ ખેતી તેમજ બનિષ ખેતી પદ્ધતિમાં લીલો પડવાશ, સેન્ટ્રિય ખાતર, કમ્પોસ્ટ, વર્મિકમ્પોસ્ટ, અખાધ ખોળ, બાયો-ફર્ટિલાઈઝર, બાયોકોન્ટ્રોલ, સંકલિત જૈવ પોષણ પદ્ધતિના પ્રદર્શનો,

■ કુદરતી ખાતરો, વનસ્પિતજન્ય જંતુ અને રોગ

પ્રતિરોધક, જૈવિક દવાઓ અંગે માર્ગદર્શન

■ ગ્રીન હાઉસ, નેટ હાઉસ, ટ્રિપ પદ્ધતિ, મલ્ટિવગ, જળ અને જમીન સંરક્ષણ અંગે માર્ગદર્શન

■ કૃષિ પ્રદર્શનમાં જ કૃષિ તજજ્ઞો સાથે કૃષિ માર્ગદર્શન

■ આધુનિક કૃષિ ઓજારો અને મશીનરી, ટ્રેક્ટર, ટ્રેસર, ઓઈલ / ડીઝલ એન્જિન તેમજ પાક સંરક્ષણના સાધનો

■ પાશુ પાલન-૧, પશુપોષણ, ઘાસચારાની વિવિધ જાતો, પૂરક આહાર વગેરેના સ્થળ પર માહિતી મેળવવાની અમુલ્ય તક

■ કૃષિ, બાગાયત, પશુપાલન, ડેરી, મત્સ્યપાલન અને સહકાર વિષયના માહિતીસભર સ્ટોલ

■ જમીન-પાણી, પૃથક્કરણ, રક્ષાપ્રક્રિયાતરો, જંતુનાશક અને રોગનાશક દવાઓના વપરાશ અંગે માર્ગદર્શન

■ બાયોટેકનોલોજી અને પેશી સંવર્ધન અંગે પ્રદર્શન

■ સરકારી, સહકારી, સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓ તેમજ ખાનગી કંપનીના પ્રદર્શન સ્ટોલ ઉપર સીધું માર્ગદર્શન.

આ ઉપરાંત કૃષિ યુનિવર્સિટી/સંશોધન કેન્દ્રો/કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્રોના તાંત્રિક માર્ગદર્શનથી સફળ થયેલા ખેડૂતો સાથે વાર્તાલાપ વગેરેનું આયોજન કરવામાં આવ્યું છે.

સ્માર્ટ મત્સ્યપાલન

મીઠા પાણીમાં કાર્પ માછલીના ઉછેરની પદ્ધતિ

મીઠા પાણીમાં કાર્પ માછલીનો ઉછેર વિવિધ પદ્ધતિઓથી થઈ શકે છે. માછલીના બીજોનો ઉછેર કરતાં પહેલાની તૈયારી, ખાતરનો વપરાશ તેમજ માછલીની ખોરાકની વ્યવસ્થા એ મહત્વનો ભાગ છે. ત્યારેજ આપણે વધારે નફો મેળવી શકીએ. ભારતીય કાર્પ માછલીમાં કટલા, રાહુ અને ક્રીગલ માછલીઓને એક સાથે મીઠા પાણીના તળાવમાં ઉછેર થઈ શકે છે. માછલીના તળાવમાં ઉપરના સ્તરનો ખોરાક, કેટલાક મધ્યમ સ્તરનો ખોરાક રોકુ તેમજ નિમ્નસ્તરનો ખોરાક મૂગલ ખાય છે. કાર્પ માછલી પ્લાન્કટોન તેમજ સડેલી વનસ્પતિ પણ ખાય છે. કાર્પ જાતીના માછલીનો ઉછેર કોઈ પણ આકારના તળાવમાં થઈ શકે છે. અલગ અલગ મીઠા પાણીના સ્રોતોનો ઉપયોગ કરીને આવો ઉછેર થઈ શકે છે.

ગોબર ગેસમાંથી મળેલા ખાતરનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. નાની માછલીઓનો ઉછેર કરતાં પહેલા તળાવ

માંથી પરભથી માછલી તેમજ અન્ય કોઈ પ્રાણી હોય તો માછલી જાળીનો ઉપયોગ કરીને કાઢી શકાય. ઉછેર કરવા માટે કાર્પ પ્રજાતીના માછલીના બીજોનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. ઉછેર કરતા સમયે બીજોની સંખ્યા ૪,૦૦૦ નંગ પ્રતી હેક્ટર જેટલી રાખવી. આ પદ્ધતિમાં માછલીઓ માટે કૃત્રિમ ખોરાક દેવાની જરૂરીયાત હોતી નથી. મત્સ્ય ઉત્પાદન વધારે ને સર્વિક ખોરાક ઉપર જ આધારીત રહે છે. ૩૫ થી ૪૫ કિ.ગ્રા. પ્રતિ હેક્ટર બાયોગેસ સ્ક્રીનનું જૈવિક ખાતર દર ૧૫ દિવસે તળાવમાં સમપ્રમાણમાં ઓરવામાં આવે છે, જેથી માછલીઓને પુરતા પ્રમાણમાં

પદ્ધતિમાં તળાવની તૈયારી થોડી જુદી રીતે કરવામાં આવે છે, જેમાં નિયમિત રીતે ખાતર અને કૃત્રિમ ખોરાક નાખવામાં આવે છે. કૃત્રિમ ખોરાકની બનાવટમાં સિંગાપ્રાનો ખોળ, સોયાબીનનો ખોળ, થઈનો લોટ, ચોખા ઘુલુ વપરાય છે. આ બધાના મિશ્રણથી બનાવેલ ખોરાકમાં પ્રોટીનની માત્રા ૨૫ થી ૨૭ ટકા જાળવવામાં આવે છે. તળાવની ઉંડાઈ ૨ થી ૨.૫ મીટર રાખવી. ઉછેર કરતાં સમયે બિજાની સંખ્યા ૫૦૦૦ થી ૭૫૦૦ પ્રતિ હેક્ટર જેટલી રાખવી. નાની માછલીનું સામાન્ય વજન ૧૦ થી ૧૫ ગ્રામ હોવું જોઈએ તેમજ તળાવનો વિસ્તાર અડધા

હેક્ટર જેટલો રાખી શકાય.

૩. સઘન મત્સ્ય ઉછેર પદ્ધતિ (Intensive fish culture)

આ પદ્ધતિમાં ઓછી જગ્યામાં વધારે માત્રામાં નાની માછલીની સંખ્યા રાખી પુરતા ખોરાક સાથે આપેલા તળાવમાં વધુ પ્રમાણમાં ઉત્પાદન થઈ શકે છે. આ પદ્ધતિમાં માછલીને ઓક્સિજન મેળવવા માટે એરેટરનો વાપરાશ કરવામાં આવે છે. ઉછેર કરતા સમયે નાની માછલીની સંખ્યા

૧૦,૦૦૦ થી ૨૦,૦૦૦ પ્રતિ હેક્ટર જેટલી રાખવી, તેમજ તળાવનો વિસ્તાર ૦.૨ થી ૦.૪ હેક્ટર જેટલો રાખી શકાય.

મત્સ્ય ઉછેર માટેની પુર્વ તૈયારી :

માછલીનો ઉછેર કરતાં પહેલા તળાવ માંથી પરભથી માછલી તેમજ અન્ય કોઈ પ્રાણીઓ હોય તો માછલીની જાળીનો ઉપયોગ કરીને કાઢી લેવા. વાંસની બે બાજુમાં ઘેરી બાંધીને, વાંસને તળાવમાં નાખી તેમાં રહેલી વનસ્પતિને ખંચીને બહાર કાઢી શકાય, અથવા તળાવમાં સાયમીનસ તેમજ ગૈરામી માછલી મુકી શકાય. આ માછલી પર્ણ વનસ્પતિને ખાય છે. મત્સ્ય

પાક રોગ ચેતવણી

ઘઉંમાં ફૂગથી થતો વિનાશક બ્લાસ્ટનો રોગ ડોકિયું કરી રહ્યો છે

ડાંગરમાં થતાં કરમોડી (રાઈસ બ્લાસ્ટ) જેવો થઈનો (બ્લીટ બ્લાસ્ટ) રોગ ભારતના આંધ્ર પ્રદેશમાં ડોકિયું કરી રહ્યો છે. આ ભયંકર રોગને કારણે ૭૫ ટકા જેટલો પાક ઉત્પાદન નાશ પામે છે. એટલું જ નહીં પણ જે વિસ્તારમાં આ રોગ દેખાય તે વિસ્તારમાં ખેતરો વર્ષો સુધી ખેતી લાયક રહેતા નથી.

ભારતીય કૃષિ અનુ-સંધાનના સુગ્રોના જણાવ્યા મુજબ તાજેતરના બાંગ્લાદેશના પૂર્વ સરહદીય વિસ્તારમાં આ રોગ જોવા મળ્યો છે જેને કારણે ૧૫,૦૦૦ હેક્ટર વિસ્તારમાં ઉભા પાકને બાળી નાખવામાં આવ્યો છે. બાંગ્લાદેશના સરહદીય વિસ્તારનાં કારણે આસામ અને પશ્ચિમ બંગાળના થઈનો ખેતરમાં અસર કરી શકે તેમ છે. પરંતુ તાજેતરમાં ભારતીય કૃષિ અનુસંધાનના અધિકારીઓએ આ વિસ્તારની મુલાકાત દરમિયાન આ રોગના કોઈ લક્ષણો થઈના પાકમાં જોવા

મળ્યા નથી તેમ જણાવ્યું છે. કેન્દ્ર સરકાર આ અંગે ગંભીર પગલાં લઈ રહી છે. સરકારે પશ્ચિમ બંગાળ તથા આસામના ખેડૂતોને સરહદ વિસ્તારમાં થઈનો પાક ન લેવા સૂચના પાઠવવા વિચારણા હેઠળ છે. જો બાંગ્લાદેશમાં આ રોગ ચાલુ રહેશે તો બાંગ્લાદેશમાંથી સરકાર થઈનો આયાત કરવાનું બંધ કરવાનું પણ વિચારી રહી છે.

કરનાલ ખાતે આવેલી ઈન્ડિયન ઈન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ બ્લીટ એન્ડ બાર્લીના વડાએ જણાવ્યું કે બાંગ્લાદેશમાં પાક બીજ સુરક્ષા (ક્વોરન્ટાઈન)

છે કે ભારતમાંથી વીટ બ્લાસ્ટ રોગના પ્રતિકારકતા ધરાવતી ૩૫ જેટલી જાતો બ્રાહ્મિલ તથા અમેરીકા મોકલેલ છે. આ રોગ સૌ પ્રથમ ૧૯૮૫માં બ્રાહ્મિલ અને ત્યાર બાદ બોરીવિયા અને પેડુવેમાં ફેલાયો હતો.

વીટ બ્લાસ્ટ શું છે? આ એક ફૂગથી થતો

રોગ છે. આ ફૂગનું નામ મેગ્નાપોર્બ ઓરીઝી છે અને વિશ્વભરના ૮૫ દેશોમાં જોવા મળે છે.

બ્લીટ બ્લાસ્ટનો રોગ થઈની ડૂંડ્રીના કાન પર ટ્રાટકે છે અને ચાર-પાંચ દિવસમાં તો થઈના દાણાને વિરૂપ કરી નાખે છે. જેથી ખેડૂત પાસે રોગની દવા કરવાનો સમય રહેતો નથી. આ રોગ છુટો છવાયો દેખાય છે અને અન્ય પાકના છોડ ઉપર પણ જોવા મળે છે. જેથી વારાફરતી લેવાના થતાં પાકમાં પણ તેને અટકાવી શકાય તેમ નથી.

ખેત ઉદ્યોગ સાહસિક

આણંદનો પ્રથમ બીન સરકારી ખેડૂત બજારનો અંધારિયા ચોકડી પાસે પ્રારંભ

આણંદ જિલ્લાનું અને સંભવતઃ ગુજરાતનું સૌ પ્રથમ બીન સરકારી ખેડૂત બજાર આણંદ-બોરસદ રોડ ઉપર અંધારિયા ચોકડી પાસે શરૂ થયું છે.

આ ખેડૂત બજાર શરૂ કરનાર સાહસિક વિપુલભાઈ મહેશ્વરીના જણાવ્યા અનુસાર ખેત ઉત્પાદન બજાર સમિતિનો કાયદો મુખ્યપાઈ ખેડૂતોના હિતમાં તેમને સારો ભાવ મળી રહે તે હેતુથી શરૂ કરવામાં આવ્યું છે.

વિપુલભાઈ કહે છે, આણંદની આસપાસના કોઈ પણ ખેડૂત પોતાનો માલ

વેચવા આખા દિવસ દરમિયાન આવી શકે છે. તેમજ શરૂ કરેલા બજારમાં ૫૦ જેટલા સ્ટોલ છે. જે તેઓ દિવસના રૂા.૧૦૦ ખર્ચ લઈ ભાડે આપે છે.

અહીં ખેડૂતો તેમની ખેત પેદાશો જેવી કે શાકભાજી, ફળ ફળાદિ, અનાજ, દાળ,

મસાલા હવે સીધે સીધા જાતે જ કોઈ પણ પ્રકારના આડતિયા સિવાય ગ્રાહકોને વેચી શકે છે અને તેમની ખેત પેદાશોના યોગ્ય ભાવો મેળવી શકે છે.

ખેડૂત બજાર સ્થાપવામાં તેમના ભાગીદાર ભરતભાઈ પટેલ કહે છે, ખેડૂતો તેમની ખેત પેદાશ છુટક તેમજ જમ્બાબંધ ભાવોથી વેચી શકે છે. ફેરી ફરનારા વેપારીઓ છુટક વેપારીઓ તેમજ દશ શેરિયા સેમી હોલ સેલ વેપારીઓ માટે પણ ખેડૂત બજાર આખો દિવસ સવારના છ વાગ્યાથી રાતના નવ વાગ્યા સુધી ચાલુ રહેશે.

ચીનમાં ડાંગરની ૮૦૦૦ વર્ષથી વધુ જૂની જાતો મળી આવી

ચીનના પુરાતત્વવિદોએ ડાંગરની ૮૦૦૦ વર્ષથી વધુ જૂની જાતો શોધી કાઢી છે. જેના આધારે વૈજ્ઞાનિકો માને છે કે ડાંગરની ભીની ખેતી ૮૦૦૦ વર્ષ અગાઉ પણ થતી હોવી જોઈએ.

ઉત્પન્નન દરમિયાન નવા પથ્થર યુગના અવશેષો ધરાવતા શિહોંગ રાજ્યના હાન્જીંગ ખાતેથી મળી આવેલી ડાંગરની આ ક્યારી ૧૦૦ ચોરસ મીટર કરતાં નાની છે, એમ નાન્જીંગ મ્યુઝિયમના પ્રવક્તાએ જણાવ્યું હતું.

તાજેતરમાં વૈજ્ઞિક

સંમેલનમાં આ સંશોધન અને ઉત્પન્નનની ચર્ચા થતાં વિશ્વભરના ૭૦ થી વધુ વિશ્વ વિદ્યાલયોના પુરાતત્વવિદો એ આ ઉત્પન્નન અને મળી આવે ડાંગરના નમુના ૮૦૦૦ વર્ષ પુરાણા હોવાની વાતને સમર્થન આપ્યું છે.

મ્યુઝિયમના પ્રવક્તાએ જણાવ્યું કે ૧૦૦ ચોરસ મીટરની ક્યારી દસ-દસ મીટરની નાની જુદા જુદા આકારની ક્યારીઓમાં વિભાજિત કરી જુદી જુદી ડાંગર વાવવામાં આવી હોવાનું અનુમાન છે.

પુરાતત્વવિદોએ ૮૦૦૦